

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 13, NUMBER 1, 2024

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 13, No. 1, 2024

KIRÁLY, R.: Schnurr, E.-M.: Christianity. The history of a religion that changed the world (*Book review*). Annales Scientia Politica, Vol. 13, No. 1 (2024), pp. 57 – 59

RÓBERT KIRÁLY

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: kiralyr001@gmail.com

KREŠŤANSTVO. DEJINY NÁBOŽENSTVA, KTORÉ ZMENILO SVET

Schnurr, E.-M. (zost.)

Bratislava: N Press, s.r.o. 2021. 220 s.

ISBN 978-80-9992-57-87

RÓBERT KIRÁLY

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: kiralyr001@gmail.com

Kresťanstvo patrí medzi najvplyvnejšie náboženstvá vo svete. So svojou vyše dvojtisícročnou históriou sa spolupodieľalo na kreovaní kultúry a vzdelania nielen európskeho – resp. západného – obyvateľstva, ale jeho vplyv nájdeme skoro v každom kúte sveta. Dnes však podľa mnohých odborníkov prechádza krízou, ktorá je spojená s úbytkom jeho vyznávačov. Dôvody môžeme nájsť napríklad v raste ateistických presvedčení, alebo v čoraz väčšej popularite iných náboženstiev – predovšetkým islamu. Aj napriek tomu však ide stále o náboženstvo s najväčším počtom vyznávačov vo svete, a tak si stále zachováva svoj vplyv na formovanie sociálno-politického myslenia ľudí.

Kniha, ktorú držíme v rukách, prehľadným spôsobom opisuje dejiny kresťanstva. Jej zostavovateľka Eva-Maria Schnurr využila poznatky uznávaných historikov či teológov a predostrela tak čitateľom skoro 30 odborných príspevkov, ktoré sa venujú kresťanstvu už od jeho najranejších dejín. O dôležitosti tejto témy pojednáva aj samotná Eva-Maria Schnurr (2021, s. 11), ktorá vo svojom predslove uvádza nasledovné: „vplyv kresťanstva ďaleko presahuje duchovnú oblasť. Na viacerých svetadieloch, najmä v Európe, USA a Južnej Amerike,

natrvalo charakterizovalo myslenie, hodnoty a kultúru. [...] Ešte aj v dnešnej, do veľkej miery sekularizovanej prítomnosti cítime, ako veľmi viera vo vykúpenie zmenila svet.“

Eva-Maria Schnurr v samotnom predslove načrtla aktuálnosť problematiky kresťanstva, čím odkazovala aj na nutnosť jeho samotného štúdia. Predmetná kniha ponúka čitateľom znalým i menej znalým náboženstva komplexný prehľad o tom, akým spôsobom vzniklo a prežívalo kresťanstvo, ale aj to, akým výzvam čelí v súčasnosti.

Úvodné slovo napísal známy germanista Johannes Saltzwedel a venoval sa v ňom základnej a pútavej otázke: „aké je tajomstvo úspechu kresťanstva?“ Niet totiž pochyb o tom, že táto otázka zaujíma mnohých z nás. Počas histórie ľudstva totiž zanikli mnohé náboženstvá, avšak kresťanstvo prežilo.

Po úvodnom slove sa začína historická cesta naprieč dejinami kresťanského vierovyznania. Samotná kniha je rozdelená na celkovo 4 časti, ktoré na seba logicky a chronologicky nadväzujú. Prvá časť s názvom „Od sekty ku kultu ríše“ analyzuje rané dejiny kresťanstva. Obsahuje dovedna 8 odborných príspevkov a 1 interview. Autori sa postupne zameriavajú na to,

akým spôsobom sa formovali prvotné myšlienky kresťanstva, akým spôsobom sa k novému náboženstvu stavala Rímska ríša, či akým spôsobom prispel k rozvoju a popularite kresťanstva Augustín. Z nášho pohľadu najzaujímavejšie vyznieva rozhovor s oxfordským historikom Petrom Falkopanom, ktorý predostrel menej známy fakt, a to ten, že prvé úspechy dosiahlo kresťanstvo na Východe a nie na Západe. Peter Falkopan (2021, s. 35) ďalej vyvracia mýtus, že kresťanstvo bolo jednou z príčin pádu Rímskej ríše. Konkrétne uvádza nasledovné: „[...] Sťahovanie národov predstavovalo reťazovú reakciu, bolo vyvolané klimatickými zmenami, ktoré viedli k vojenskému nátlaku stepných etník zo severovýchodu. Keď sa impérium pod vlnou útokov dostalo do defenzívy, bolo už vnútorne kresťanské. Cisári sa predsa rozhodli pre kresťanstvo práve preto, lebo ho pokladali za stabilizačný faktor.“

Rané dejiny ľudstva nám pritom ukazujú, že konkurencia medzi náboženstvami tu bola odjakživa. Nemuselo to však znamenať automaticky niečo negatívne. Ba práve naopak. Peter Falkopan poukazuje na to, že náboženstvá sa navzájom ovplyvňovali a preberali od seba viaceré prvky. Ako príklad môžeme spomenúť svätožiariu, ktorá je typická nielen pre kresťanstvo (ako sa mylne mnohí domnievajú), ale aj pre zoroastrizmus, hinduizmus či budhizmus.

Okrem toho si čitatelia prvej časti knihy môžu obohatiť vedomosti v súvislosti s tým, ako sa postupne formovali prvé mníšske rády či o príbeh rímskej aristokratky Melanie, ktorá sa stala vzorom pre ženskú askézu a ktorú dodnes katolíci i pravoslávni uctievali ako svätú.

Druhá časť knihy nesie názov „Medzi vierou a mocou.“ Ako už zo samotného názvu vyplýva, autori sa tu predovšetkým venovali otázkam spolupráce i konfliktov medzi svetskou a duchovnou mocou, ktoré boli charakteristické najmä pre obdobie stredoveku. Čitatelia majú možnosť dozvedieť sa napríklad o tom, akým spôsobom chcel cisár Otto III. spojiť úrad pápeža a cisára, čím by vytvoril kresťanskú ríšu. Ako však vieme už zo samotnej histórie, tento sen Otta III. ostal len snom. Autori sa ďalej venujú osobe Tomáša Akvinského, vzťahu medzi Byzantskou východnou cirkvou a Rímom, inkvizíciou či tzv. Konštantínovej donácii, ktorá je dodnes považovaná za jeden z najväčších falzifikátov v dejinách. Druhá časť knihy však obsahuje aj aktuálne otázky, ktoré

dopĺňajú historické „sondy.“ Redaktor magazínu *Der Spiegel* Uwe Klussmann otvára otázku spolupráce ruskej pravoslávnej cirkvi s Kremľom, pričom jeho kolegyňa Susanne Kolbl sprostredkováva reportáž z Iraku po tom, ako miestnych kresťanov začal ohrozovať Islamský štát. Záver druhej časti knihy prináša rozhovor s cirkevným historikom Volkerom Leppinom (2021, s. 139), ktorý súhrnne opisuje, akým spôsobom sa postupne menil vzťah medzi kresťanstvom a svetskou mocou. Okrem iného poukazuje na to, že kresťanstvo si počas tých tisícročí dokázalo zachovať prebytok utópie: „kresťan vlastne nikdy nemôže uzavrieť trvalý mier s týmto svetom. Bez kladenia odporu svetskému pragmatizmu, bez príslovečného ‚príď kráľovstvo Tvoje‘ by kresťanstvo nikdy nebolo tým, čím má byť.“

Tretia kapitola knihy sa nazýva „O reformátoroch a misionároch.“ Čitateľ tak môže predikovať, že pôjde predovšetkým o obdobie náboženských vojen a súbojov o novú podobu/vetvy kresťanstva. Autori sa tak venujú napríklad pôsobeniu svetoznámeho reformátora Martina Luthera, pričom nezabúdajú aj na humanistu Erazma Rotterdamského. Prítomný je však príspevok aj o – pre laikov menej známej – Terézii z Ávily, ktorá položila základy pre nový reformný rád vo vtedajšom Španielsku. Za obohacujúci považujeme príspevok od Bettiny Musall, ktorá predostrela historický príbeh Johanna Adama Schalla. Tento jezuita z nemeckého Kolína zanechal nezanedbateľnú kresťanskú stopu v konfuciánskej Číne, pričom svoju kariéru dotiahol dokonca až na poradcu samotného čínskeho cisára Šun-č z dynastie Čching. O jeho pozitívnom vplyve na Čínu hovoria vyjadrenia syna cisára Šun-č, ktorý po smrti jezuitu uviedol: „Zanechávaš nám nesmrteľnú slávu a česť Tvojho mena.“ (Mussal 2021, s. 167).

Záver tretej časti sa niesol v duchu súboja pietistov proti protestantom či v príbehu protestantského teológa Friedricha Schleiermache- ra, ktorý sa preslávil svojim prekladom Platóna, pričom je dodnes považovaný za zakladateľa liberálnej teológie. V tejto etape vývoja kresťanstva tak môžeme badať liberálno-osvietenské prvky, ktoré dodnes formujú kresťanské náboženstvo.

Posledný príspevok tretej časti obsahuje pútavý historický výklad toho, akým spôsobom vznikli prvé civilné Vianoce. Pre mnohých naj-

väčší (po Veľkej noci) kresťanský sviatok si dodnes pripomínajú miliardy ľudí po celom svete, a to aj samotní ateisti. Nie je prekvapením, že „zliberalizovanie“ Vianoc môžeme opäť nachádzať v práci už zmieneného Friedricha Schleiermachersa (2021, s. 182-183), ktorého spis „Vianočná oslava. Rozhovor“ radikálne ovplyvnil dovtedajšiu oslavu Vianoc. Vianoce podľa tohto spisu už neobsahovali čítanie z Biblie či chodenie na omšu, ale zmenili sa na tzv. slávnosť darov. Odklon od vtedajších konzervatívnych názorov na Vianoce obhajoval nasledovne: „Musíme preto tiež veriť, že pamiatku Krista si zachováme vo väčšej miere prostredníctvom slávnosti než Písmom.“

Tradičný symbol Vianoc – ozdobený stromček, však ešte k dispozícii nebol. Ten sa začal šíriť z protestantského Nemecka až v druhej polovici 19. storočia, pričom dodnes je neodmysliteľnou súčasťou našich domácností počas sviatkov pokoja.

Posledná štvrtá časť knihy nesie názov „S Bohom alebo bez neho?“ Ide o rozsahovo najkratšiu pasáž, avšak aj napriek tomu obsahuje pútavé príspevky, ktoré obohatia poznanie čitateľov. Štvrtá časť obsahuje dovedna 3 odborné príspevky a jedno interview. V prvom príspevku sa autor Andreas Urs Sommer venuje svetoznámemu nihilistovi Friedrichovi Nietzschemu a jeho rovnako slávnemu výroku „Boh je mŕtv.“ Andreas Urs Sommer tak dáva do kontrastu kresťanstvo s nihilizmom, pričom tento „súboj“ je stále prítomný aj v súčasnosti. Prostredníctvom v poradí druhého príspevku sa presunieme do 20. storočia, a to konkrétne do čias II. svetovej vojny. Autor Michael Sontheimer sprostredkúva historický príbeh o nemeckom teológovi Dietrichovi Bonhoefferovi, ktorého odvaha zoči voči nacistickému režimu v koncentračnom tábore je dodnes mimoriadne inšpirujúca. Posledným príspevkom štvrtej pasáže knihy sa geograficky presúvame do oblasti Latinskej Ameriky. Tá je dodnes známa svojou rozšírenou zbožnosťou. V nie

tak dávnej histórii boli dokonca snahy o prepojenie náboženstva so socializmom, čo bol z nášho pohľadu trúfalý, no historicky zaujímavý krok. Autor príspevku Jens Glüsing poukazuje nielen na historické snahy o prepojenie týchto dvoch prúdov, ale aj na aktuálnu prácu pápeža Františka, ktorý z tohto prostredia pochádza. Práve na Františkovom vystupovaní, práci a sebaaprezentovaní je zreteľne viditeľný ľavicový ideologický prúd, ktorý spočíva napríklad v pomoci chudobným a prenasledovaným.

Posledná časť knihy obsahuje rozhovor so sociológom Detlefom Pollackom o budúcnosti kresťanstva. Ide nepochybne o otázku, ktorá dodnes vzbudzuje miestami až vášnivé debaty – najmä ak ju dávame do súvislosti s rastúcim vplyvom islamu. Strata veriacich však podľa Detlefa Pollacka (2021, s. 2014) automaticky nemusí znamenať postupnú stratu kresťanstva ako takého. Ako záverom uvádza: „Kultúrny dosah kresťanstva je enormný, našu kultúru hlboko ovplyvnilo. Kresťanské hodnoty ako solidarita, férovosť či spravodlivosť sú široko akceptované, podobne to, že ľudia k sebe pristupujú láskavo, krotia sa, neupierajú práva druhým a reflektujú seba samých. [...] Spoločnosť kresťanstvom nasiakla natoľko, že cirkevné náuky vlastne ani veľmi nepotrebuje.“

Záverom dodávame, že recenzovaná kniha nepochybne prispeje k celospoločenskému diskurzu nielen o budúcnosti a súčasnosti, ale i o minulosti kresťanstva. Je potrebné objektívne reflektovať tak pozitíva, ako aj negatíva, ktoré sú spájané s najväčším náboženstvom sveta, pričom zároveň sa cirkevné kresťanské kruhy musia pripraviť aj na výzvy budúcnosti. Stotožňujeme sa však s výrokom Detlefa Pollacka, že kresťanské hodnoty pretrvávajú, nakoľko sú do veľkej miery všeobecne akceptované ako univerzálne normy slušného správania sa i ľudských práv.